

Warsztat Terapii Zajęciowej

Podstawa prawna i cel działalności

Warsztaty terapii Zajęciowej działają na podstawie ustawy z 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (tj.: Dz. U. z 2011 r., Nr 127, poz. 721, z późn. zm.) oraz w oparciu o rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 25 marca 2004 roku w sprawie warsztatów terapii zajęciowej (Dz. U. Nr. 63 poz 587 z późn. zm.).

Cel działalności

Art. 10 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych określa, że do podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zalicza się uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej (WTZ). W kolejnym artykule ustawa definiuje ten podmiot jako *„wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia”*. Realizacja przez warsztat celu, o którym mowa powyżej, odbywa się przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej, zmierzających do rozwijania:

- ✓ umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej;
- ✓ psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy.

Uczestnikami warsztatów mogą być osoby posiadające prawnie potwierdzony status niepełnosprawności, niezdolne do podjęcia pracy. Osoby niepełnosprawne, muszą posiadać w swoim orzeczeniu wskazanie do uczestnictwa w terapii zajęciowej. Zgłoszenia osób niepełnosprawnych, które chcą uczestniczyć w warsztacie przyjmuje i zatwierdza, w uzgodnieniu z powiatowym centrum pomocy rodzinie, jednostka zamierzająca utworzyć warsztat lub jednostka prowadząca warsztat.

Skuteczność terapii zapewnia przygotowanie odpowiednio *indywidualnego programu rehabilitacji*, w którym określa się formy i zakres rehabilitacji oraz metodę i naukę umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej,

umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy. W realizacji tego programu niezwykle ważna jest współpraca z rodziną lub opiekunami uczestników warsztatu. Indywidualny program rehabilitacji uczestnika zawiera informacje dotyczące osoby niepełnosprawnej, planowanych działań wobec uczestnika i spodziewanych efektów tych działań. Podczas rehabilitacji uczestnika dąży się do uzyskania optymalnych, zaplanowanych w tym programie efektów, poprzez działania terapeutyczne dostosowane do indywidualnych jego potrzeb.

Założyciele wtz

Warsztaty mogą być organizowane przez: organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego. Warsztat nie posiada osobowości prawnej ani zdolności do czynności prawnych, stanowi część struktury organizacyjnej jednostki, która go utworzyła.

Jednostka zamierzająca utworzyć warsztat składa do właściwego, ze względu na siedzibę wtz powiatowego centrum pomocy rodzinie, wniosek o dofinansowanie kosztów utworzenia i działalności warsztatu. Wzór takiego wniosku zawiera rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 25 marca 2004 roku w sprawie zakładów aktywności zawodowej. Do wniosku należy dołączyć projekt utworzenia warsztatu, który powinien zawierać:

- ✓ nazwę oraz określenie siedziby jednostki zamierzającej utworzyć warsztat;
- ✓ adres i dokument potwierdzający tytuł prawny do obiektu lub lokalu przeznaczonego na warsztat na okres nie krótszy niż 10 lat;
- ✓ promesę zwolnienia z opłat za użytkowanie obiektu lub lokalu przeznaczonego na warsztat przez okres nie krótszy niż 10 lat, w przypadku gdy ten obiekt lub lokal stanowi własność jednostki samorządu terytorialnego;
- ✓ aktualny wypis z rejestru sądowego lub inny dokument potwierdzający osobowość prawną jednostki, a w przypadku nieposiadania osobowości prawnej - dokument potwierdzający istnienie takiej jednostki;
- ✓ statut jednostki zamierzającej utworzyć warsztat;
- ✓ zgłoszenie co najmniej 20 kandydatów na uczestników warsztatu, z określeniem stopni i rodzajów ich niepełnosprawności łącznie z wynikającym z orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wskazaniem do rehabilitacji w formie terapii zajęciowej oraz z podaniem wieku kandydatów;

- ✓ plan działalności warsztatu określający metody pracy z uczestnikami warsztatu w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej;
- ✓ zobowiązanie do opracowania indywidualnych programów rehabilitacji uczestników warsztatu, w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące od dnia rozpoczęcia zajęć przez uczestników warsztatu;
- ✓ propozycje dotyczące obsady etatowej warsztatu, z wyszczególnieniem liczby stanowisk i wymaganych kwalifikacji pracowników;
- ✓ preliminarz kosztów utworzenia warsztatu wraz z:
 - kosztorysem ewentualnych prac adaptacyjnych, sporządzonym i podpisanym przez osobę posiadającą uprawnienia budowlane, zawierającym wyliczenia poszczególnych pozycji na podstawie cen jednostkowych stawek i narzutów wraz z podaniem podstawy kalkulacji,
 - dokumentacją projektową w przypadku modernizacji lub rozbudowy obiektu,
 - wykazem niezbędnego wyposażenia warsztatu wynikającego z programu terapii w układzie rzeczowo-finansowym, z podaniem cen jednostkowych,
 - uzasadnieniem;
- ✓ preliminarz rocznych kosztów działalności warsztatu uwzględniający:
 - wielkość kosztów przypadających miesięcznie na jednego uczestnika,
 - przewidywany procentowy udział środków Funduszu w finansowaniu tych kosztów;
- ✓ informację o własnych lub pozyskanych z innych źródeł środkach finansowych przeznaczonych na finansowanie kosztów utworzenia warsztatu;
- ✓ plan pomieszczeń warsztatu, z określeniem ich powierzchni użytkowej i przeznaczenia;
- ✓ regulamin warsztatu zatwierdzony przez jednostkę zamierzającą utworzyć warsztat;
- ✓ określenie formy opieki medycznej w warsztacie.

Wniosek podlega merytorycznej i formalnej ocenie dokonywanej przez zespół utworzony przez starostę. W pracach zespołu, na wniosek przewodniczącego, może uczestniczyć przedstawiciel jednostki zamierzającej utworzyć warsztat lub jednostki prowadzącej warsztat.

Zespół dokonuje oceny wniosku w terminie 30 dni od dnia przyjęcia przez centrum pomocy kompletnego wniosku, biorąc pod uwagę: adekwatność planu działalności warsztatu do rodzaju niepełnosprawności kandydatów na uczestników warsztatu, zgodność projektu

z zadaniami warsztatu, adekwatność zakresu planowanych prac adaptacyjnych do celów realizowanych przez warsztat i rodzaju niepełnosprawności kandydatów na uczestników warsztatu, prawidłowość i zasadność planowanych kosztów utworzenia i działalności warsztatu, określonych w preliminarzach.

Powiat zawiera z jednostką zamierzającą utworzyć warsztat umowę określającą warunki i wysokość dofinansowania kosztów utworzenia i działalności warsztatu ze środków PEFRON.

Organizator wtz zobowiązuje się do:

- ✓ dostarczania centrum pomocy niezbędnych informacji i dokumentów dotyczących działalności warsztatu;
- ✓ wyodrębnienia w księgach rachunkowych jednostki działalności warsztatu;
- ✓ pokrycia ze środków własnych kwoty, o jaką przekroczono określoną w umowie kwotę środków przeznaczonych na utworzenie warsztatu;
- ✓ zwrotu do Funduszu, za pośrednictwem powiatu:
 - kwoty stanowiącej równowartość wyposażenia warsztatu w środki trwałe, zakupionego ze środków Funduszu, pomniejszonej o kwotę amortyzacji - w przypadku likwidacji warsztatu lub rozwiązania umowy z przyczyn leżących po stronie jednostki;
 - całości środków otrzymanych na adaptację dotychczas zajmowanych przez warsztat pomieszczeń wraz z odsetkami ustawowymi naliczonymi od dnia dokonania płatności tych środków, w przypadku: (a) nieuzasadnionej ważnymi przyczynami zmiany lokalizacji warsztatu, dokonanej bez uzgodnienia z centrum pomocy w okresie 10 lat od podpisania umowy, lub (b) rozwiązania tej umowy z przyczyn leżących po stronie jednostki prowadzącej, oraz (c) zachowania formy pisemnej dla dokonywania zmian w umowie.

Plan finansowy na rok następny jednostka prowadząca wtz składa do centrum pomocy nie później niż do dnia 15 października roku poprzedzającego. Formą potwierdzającą wysokość środków na działalność warsztatu jest aneks do umowy. Jednostka prowadząca warsztat może wystąpić do centrum pomocy właściwego ze względu na siedzibę warsztatu z wnioskiem o dofinansowanie ze środków Funduszu kosztów wynikających ze zwiększenia liczby uczestników warsztatu nie wcześniej niż po upływie dwóch lat od dnia akceptacji przez powiat kosztów utworzenia warsztatu. Dofinansowanie kosztów wynikających ze zwiększenia liczby uczestników ze środków Funduszu następuje na

warunkach i w sposób określony w aneksie do umowy. Nowi uczestnicy warsztatu zaczynają zajęcia od dnia rozpoczęcia dofinansowania ze środków Funduszu uczestnictwa w warsztacie.

Do kosztów działalności warsztatu, które mogą być dofinansowywane ze środków Funduszu, zalicza się koszty:

- ✓ wynagrodzenia pracowników warsztatu, należnych od pracodawcy składek na ubezpieczenia społeczne pracowników, a także składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz odpisów na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych - w przypadku ich ponoszenia;
- ✓ niezbędnych materiałów, energii, usług materialnych i usług niematerialnych związanych z funkcjonowaniem warsztatu;
- ✓ dowozu uczestników lub eksploatacji samochodu, związanej z realizacją programu rehabilitacyjnego i niezbędną obsługą działalności warsztatu;
- ✓ szkoleń pracowników warsztatu związanych z działalnością warsztatu;
- ✓ ubezpieczenia uczestników warsztatu;
- ✓ ubezpieczenia mienia warsztatu;
- ✓ wycieczek organizowanych dla uczestników warsztatu;
- ✓ materiałów do terapii zajęciowej w pracowniach, w tym w pracowni gospodarstwa domowego;
- ✓ związane z treningiem ekonomicznym.

Za zgodą powiatu, nie więcej niż 3 % środków Funduszu przeznaczonych na pokrycie rocznych kosztów działalności warsztatu można wykorzystać na niezbędną wymianę zużytego wyposażenia warsztatu lub jego dodatkowe wyposażenie.

Działalność i zasady funkcjonowania wtz

Warsztat jest placówką pobytu dziennego. Czas trwania zajęć wynosi nie więcej niż 7 godzin dziennie i 35 godzin tygodniowo. W przypadku ustalenia krótszego niż 35 godzin tygodniowo wymiaru zajęć zmniejsza się proporcjonalnie wysokość dofinansowania. Warsztat zapewnia warunki niezbędne do pełnej realizacji indywidualnego programu. Warsztat działa na podstawie regulaminu organizacyjnego zatwierdzonego przez jednostkę prowadzącą warsztat.

Regulamin organizacyjny warsztatu określa w szczególności:

- ✓ prawa i obowiązki uczestnika warsztatu;
- ✓ sposób ustalania wysokości środków finansowych otrzymywanych przez uczestnika warsztatu w ramach treningu ekonomicznego i gospodarowania nimi;
- ✓ organizację pracy i zajęć;
- ✓ sposób dowozu uczestników do warsztatu;
- ✓ obowiązki kierownika warsztatu w zakresie:
 - zapewnienia odpowiednich warunków pracy i organizowanych zajęć,
 - planowania rozkładu zajęć w warsztacie, przerw wakacyjnych uczestników warsztatu oraz urlopów pracowników.

Działalność warsztatu jest działalnością o charakterze niezarobkowym. Dochód ze sprzedaży produktów i usług wykonanych przez uczestników warsztatu w ramach realizowanego programu terapii przeznacza się, w porozumieniu z uczestnikami warsztatu, na pokrycie wydatków związanych z integracją społeczną uczestników. W przypadku gdy wysokość dochodu przekracza w skali miesiąca kwotę odpowiadającą iloczynowi liczby uczestników warsztatu i 30 % minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w grudniu roku poprzedniego, o przeznaczeniu kwoty przekroczenia tego dochodu decydują strony umowy.

Uczestnik warsztatu, który w ramach indywidualnego programu bierze udział w treningu ekonomicznym, może otrzymać do swojej dyspozycji środki finansowe w wysokości nieprzekraczającej 20 % minimalnego wynagrodzenia za pracę. Wysokość środków finansowych oraz ich przeznaczenie indywidualnie dla każdego uczestnika ustala rada programowa warsztatu zgodnie z indywidualnym programem, uwzględniając postanowienia regulaminu organizacyjnego warsztatu.

Pracownikami warsztatu są: kierownik warsztatu, specjaliści do spraw rehabilitacji lub rewalidacji, instruktorzy terapii zajęciowej oraz obowiązkowo psycholog. Ponadto, w zależności od potrzeb w warsztacie zatrudnia się: pielęgniarkę lub lekarza, pracownika socjalnego, instruktora zawodu a także inne osoby niezbędne do prawidłowego funkcjonowania warsztatu. Pracowników warsztatu zatrudnia jednostka prowadząca warsztat. Na jedną osobę pracującą bezpośrednio z uczestnikami nie powinno przypadać więcej niż pięciu uczestników warsztatu. Liczebność grup terapeutycznych oraz pracujących w grupie instruktorów terapii zajęciowej ustala się w zależności od stopnia i rodzaju niepełnosprawności uczestników.

Ważnym elementem struktury organizacyjnej WTZ jest rada programowa, która opracowuje corocznie indywidualne programy rehabilitacji dla każdego uczestnika warsztatów oraz wskazuje osoby odpowiedzialne za realizację tych programów. Co najmniej raz w roku rada programowa dokonuje okresowej oceny realizacji indywidualnego programu rehabilitacji; nie rzadziej niż raz na pół roku rada programowa ocenia indywidualne efekty rehabilitacji przy udziale uczestnika warsztatu. Kompleksowa ocena realizacji indywidualnego programu rehabilitacji jest dokonywana na podstawie oceny:

- ✓ stopnia zdolności do samodzielnego wykonywania czynności życia codziennego;
- ✓ umiejętności interpersonalnych, w tym komunikowania się oraz współpracy w grupie;
- ✓ stopnia opanowania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia, z uwzględnieniem sprawności psychofizycznej, stopnia dojrzałości społecznej i zawodowej oraz sfery emocjonalno-motywacyjnej.

Jednostka prowadząca wtz składa powiatowi roczne sprawozdanie z działalności rehabilitacyjnej i wykorzystania środków finansowych warsztatu w terminie do dnia 1 marca następnego roku. Sprawozdanie zawiera w szczególności rozliczenie roczne oraz informację o wykorzystaniu przez warsztat środków finansowych, z uwzględnieniem kwot uzyskanych ze sprzedaży produktów i usług. Sprawozdanie stanowi podstawę do dokonywania przez powiat corocznej oceny działalności warsztatu.

Warsztaty terapii zajęciowej w Polsce

Według danych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej na koniec 2013 roku w Polsce było 680 warsztatów terapii zajęciowej, w zajęciach których brało udział 24.711 osób niepełnosprawnych. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na finansowanie działalności warsztatów przeznaczył kwotę 361.490.769 zł, na utworzenie nowych placówek – 1.024.077 zł